

Asia: VN/5969/2019

Selvitys ei-kaupallisen sijaissyntyjärjestelyn sallimisesta

Taustaselvitys

Määritelmät

-

Tieteellinen tutkimustieto

-

Sijaissynty Suomessa

-

Sijaissyntyä koskeva kansainvälinen lainsäädäntö

Vaikutus hoitoihin hakeutumiseen ulkomaille tai Suomeen.

Vaikka sijaissynty olisi Suomessa sallittua, hoitoihin saatettaisiin edelleen hakeutua ulkomaille nopeamman prosessin tai kustannusten takia. Ulkomailta tapahtuvaa hoitoa ei voida valvoa samalla lailla kuin Suomessa tapahtuvaa hoitoa (esimerkiksi sijaissyntyttäjien kohtelu, palkkiot). On tärkeä miettiä miten tämä tulisi vaikuttamaan adoptioprosessin loppuunsaattamiseen Suomessa? Koska sijaissynty on kielletty useissa maissa, hoitoon saatettaisiin hakeutua Suomeen. Olisiko sijaissyntyshoitoa tarkoitus tarjota Suomessa vain oman maan kansalaisille?

Kansallinen malli

Rinnasteiset sääntelymallit

-

Sijaissyntyjärjestelyiden valvonta

Toiminnan tulisi olla keskitettyä kuitenkin huomioiden alueellinen tasa-arvo hoidon saamiseksi. Sijaissyntystoiminnan laatua tulisi seurata. Sijaissyntystoiminnan tulisi olla luvanvaraista ja ei-kaupallista toimintaa. Julkinen terveydenhuolto voisi vastata järjestelyistä, seurata toimintaa ja

raportoida tuloksista. Toimintaa järjestävässä yksikössä tulee olla laaja-alainen asiantuntemus lapsettomuushoidoista ja psyko-sosiaalinen arvio sekä tuki järjestettynä.

Hoitoihin tulisi taata riittävät resurssit.

Hoitoa tarvitsevien määrää voi olla vaikea arvioida. Siksi toiminta voitaisiin käynnistää porrastetusti. Kun lahjasukusoluhoidot tulivat julkiseen terveydenhuoltoon lapsettomuushoitoyksiköt kuormittuivat ja hoitojonot pidentyivät riittämättömien resurssien vuoksi.

Aiottuja vanhempia koskevat edellytykset

Hoidon indikaatiot tulee määritellä tarkasti.

Ennen hedelmöityshoitolaian voimaantuloa (2007) sijaissynnytyshoitoja tarjottiin naisille, joilta puuttui kohtu. Mikäli ei-kaupallinen sijaissynnytys sallittaisiin, SGY:n mielestä keskeinen kysymys on tulisiko mahdolliset sijaissynnytyshoidot rajata vain rajattuun lääketieteelliseen indikaatioon vai pitäisikö sijaissynnytysjärjestelyn olla yhdenvertaisuuden periaatetta kunnioittaen mahdollinen parin osapuolten sukupuolesta riippumatta ja yksin lasta toivoville. Miesparilla tai itsellisellä miehellä sijaissynnytyshoito tai adoptio on ainoa mahdollisuus. Hoidon indikaatioiden lisäksi tarvitaan sijaisynnyttäjälle terveyden ja synnytyshistoriaan liittyvät kriteerit. Raskauteen ja synnytykseen liittyy riskejä terveelläkin odottajalla.

Alkion geneettinen sukulaisuus aiotuille vanhemmille. SGY kannattaa, että alkion tulisi olla geneettisesti sukua jommallekummalle aiotuista vanhemmista. Selvityksessä suositellaan, että sijaissynnyttäjän omia sukusoluja ei käytettäisi. Siinä tapauksessa tulisi ratkaista mitä miesparin tai itsellisen miehen kohdalla suositellaan. Munasoluluovuttajien määrä Suomessa on rajallinen ja IVF-hoitoon liittyy omat riskinsä sekä luovuttajan että synnyttäjän kannalta.

Sijaissynnyttäjää koskevat edellytykset

Sijaissynnyttäjän rekrytointi ja vapaaehtoisuuden varmistaminen. On tärkeää määritellä, kenen vastuulle sijaissynnyttäjän rekrytointi kuuluu. On varmistettava, ettei ole tapahtunut painostusta ja että korvaukset maksetaan ainoastaan virallisen prosessin kautta. Lähipiiriin kuuluvan sijaissynnyttäjän kohdalla painostuksen riski voi olla pienempi, muttei poissuljettu. Rekrytointi voisi tapahtua viranomaistoimintana tai vapaaehtoisjärjestön kautta. Hoidosta vastaavalle taholle tuskin allokoidaan resursseja rekrytointiin.

Muut hoidon edellytykset

Kirjalliset sopimukset ja neuvonta ovat keskeisiä. Kaikkien osapuolien (aiotut vanhemmat, sijaissynnyttäjä ja hänen mahdollinen partnerinsa) olisi saatava riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja juridinen neuvonta. Sijaissynnyttäjän lääketieteelliseen neuvontaan ja tutkimuksiin tarvitaan enemmän terveydenhuollon resursseja kuin esimerkiksi sukusoluluovuttajien neuvontaan, koska synnytykseen ja raskauteen liittyy merkittäviä riskejä terveelläkin henkilöllä. Käytettäessä

luovuttuja munasoluja esimerkiksi pre-eklampsian (raskausmyrkytys) ja raskaudenaikaisen verenpaineen nousun riski on lisääntynyt huomattavasti. Juridinen neuvonta ja kirjalliset sopimukset osapuolten vastuista ja velvollisuuksista tulisi määritellä säädöksissä selkeästi. Neuvontatyöhön tarvitaan moniammatillinen tiimi, johon kuuluu lääketieteen, psykologian ja juridiikan asiantuntijoita. SGY pitää tärkeänä, että selvityksessä korostetaan neuvonnan ja tuen tarvetta sijaissyntyäjille ja vanhemmille myös sijaissyntysjärjestelyn jälkeen.

Juridisten asiakirjojen säilyttäminen tulisi tapahtua keskitetysti ja säilytys tulee kestää vuosikymmeniä. Etenkin sijaissyntyäjien tulisi hyväksyä tapahtuman kirjaaminen sähköisiin potilastietojärjestelmiin, koska synnyttäneisyydellä voi olla henkilön myöhempään terveyteen vaikutusta.

Raskauden kulku ja lapsen syntymä

Erytiskysymyksiä. Sijaissyntytyshoidoissa saattaa tulla vastaan tilanteita, joissa odottajan terveys heikentyy tai sikiöllä epäillään tai todetaan poikkeavuus. SGY pitää tärkeänä, että selvityksessä korostetaan synnyttäjän itsemääräämisoikeutta raskauden aikana. Miten toimittaisiin tilanteessa, jossa syntyisi sairas lapsi ja aiotut vanhemmat kieltäytyisivät vastaanottamasta lasta?

Korvaukset sijaissyntysjärjestelystä

Kustannusten korvaaminen. SGY pitää ajatusta vain todellisten kustannusten korvaamisesta hyvänä. Mikäli haittakorvauksista haluttaisiin säädellä, korvauksen pitäisi olla maltillinen, koska sijaissyntyjä on tietoinen riskeistä.

Vanhemmuuden vahvistaminen ja jälkikäteinen tuki

SGY pitää tärkeänä, että selvityksessä korostetaan neuvonnan ja tuen tarvetta sijaissyntyäjille ja vanhemmille myös sijaissyntysjärjestelyn jälkeen.

Ehdotuksen vaikutukset

-

Muuta kansallisesta mallista

-

Muuta

Muuta lausuttavaa

Selvitys on perusteellinen ja siinä on hyvin otettu huomioon lainsäädännön nykytila. SGY yhtyi Väestöliiton vuonna 2021 julkaisemaan lausuntoon ei-kaupallisen sijaissyntytyksen sallimisesta Suomessa, jos voidaan varmistaa lapsen oikeudet, turvata sijaissyntyttäjän asema ja minimoida hänen riskinsä, selkeyttää aiottujen vanhempien rooli ja vastuut ja toteuttaa toiminta yhdenvertaisuuden periaatteita noudattaen. Kansainvälisten tutkimusten mukaan sijaissyntysjärjestelyiden tuloksena syntyneet lapset voivat yhtä hyvin kuin muut hedelmöityshoidon tuloksena syntyneet lapset. On kuitenkin tärkeä varmistaa, että sääntelyllä pystytään ratkaisemaan kaikki erilaiset haasteet, jotka liittyvät tällaiseen toimintaan.

Laivuori Hannele
Suomen Gynekologiyhdistys